

BBM Kertek: Egy társadalmi szervezet szociális kert kísérletének tapasztalatai

BBM Gardens: Experiences of a social organization's social garden experiment

NYERS SZILVIA

Nyers Szilvia: Emberség Erejével Alapítvány; via192021@gmail.com

Szilvia Nyers: Power of Humanity Foundation; via192021@gmail.com

Beérkezett (submitted): 2024.05.08.

Lektorálásra kiküldve (out for review): 2024.06.03.

Ismételt beküldés (resubmitted): 2024.06.23.

Lektorálásra kiküldve (out for review): 2024.06.26.

Közlésre elfogadva (accepted): 2024.06.28.

Absztrakt

Egyre időszerűbb kérdéssé válik, hogy miként lehet revitalizálni, valamint a folyamatosan változó városi körülmények között integráltan elkezdni újraépíteni a társas viszonyokat. Elsősorban azért, hogy az egyének ne elidegenedve és izoláltan, hanem társadalmilag beágyazottan, közösségbe szerveződve éljenek. Másodsorban gazdasági boldogulásuk, harmadsorban pedig a környezeti kihívásokhoz történő adaptáció előmozdítása érdekében. Ezt a holisztikus megközelítést képviseli a fővárosi, alulról jövő kezdeményezésként indult szervezet, vagyis a Budapest Bike Maffia, akik a szociális kertművelést mint eszközt használják a sérülékeny csoportok, illetve környezetük kapcsolatának fenntarthatóbbá tételére. A városi mezőgazdálkodás apropóján nemcsak veteményeseket, de bizalmat és kapcsolati hálót is építenek a társadalom tagjai között.

Kulcsszavak: alulról jövő kezdeményezések, mozgalmiság, környezeti kihívások, közösségi válaszok, szociális kert

Abstract

How to revitalise and start to rebuild social relations in an integrated way in an ever-changing urban context is becoming an increasingly timely question. First and foremost, to ensure that individuals do not live alienated and isolated, but socially embedded and organised in community. Secondly, to promote their economic well-being and thirdly, to promote adaptation to environmental challenges. This holistic approach is represented by the Budapest Bike Maffia, a grassroots initiative in the capital city, who use social gardening as a tool to make the relationship between vulnerable groups and their environment more sustainable. In the context of urban agriculture, they are not only building seedlings, but also trust and a network of relationships between members of society.

Keywords: grassroots initiatives, activism, environmental challenges, community responses, social garden

Bevezetés

Napjainkban egyre több alulról jövő közösségi kezdeményezést találhatunk országszerte, amelyek kifejezetten sérülékeny csoportok támogatását célozzák, vagy a városi kisközösségek, ezáltal a szomszédsági viszonyok erősítésén munkálkodnak. Célkitűzéseik között szerepel a különböző társadalmi problémákra, azon belül például a környezeti kihívásokra adott adekvát válaszok megfogalmazása. Ennek eredője, Lányi András (2022, p. 782) megfogalmazása szerint, hogy „*termelésnek nevezük természeti és kulturális örökségünk elfogyasztását, azaz tömeges átalakítását hulladékká, jólétnek az örömtelen, kényszeres pazarlást, észerű gazdálkodásnak a profit utáni hajszát, haladásnak az ember egyre növekvő kiszolgáltatottságát a technológiai rendszereknek és logisztikai szempontoknak.*” Jóllehet a természet már évezredek óta alárendelt szerepet tölt be a társadalmunkban, azonban a klímakatasztrófa mérséklése szempontjából, vagyis a biodiverzitás megőrzése érdekében, jelentős szemléletváltásra van szükség. Példaként új alternatívák megismerésére és azonnali cselekvésre, amely egyúttal az emberiség önkorlátozó viselkedését is megkívánja.

Jelen tanulmánnyal céloom bepillantást nyújtani egy ilyen társadalmi és környezeti változást előidéző, tehát a lokalitásra ható, közösségi kezdeményezés születésébe, valamint működésébe. Különös tekintettel annak a fenntarthatóságot megcélzó vetületeire fókuszálva. Emellett feltárom, az abból eredő lehetőségeket és korlátokat. Tágabb perspektívában pedig egy szektorközi együttműködésen alapuló, adaptálható modell körvonalazására vállalkozom. Mindezt a 2019 óta végzett terepmunkám¹ tükrében, a Budapest Bike Maffia (BBM) szerteágazó tevékenységeinek különböző szinterein vizsgáltam. A mozgalom tagjainak és önkénteseinek, illetve programjainak és projektjeinek megismerésére kvalitatív kutatási módszereket alkalmaztam, úgymint a résztvevő megfigyelés, de interjútechnikával és fotózással is gyűjtöttem adatokat. Jelenléten alapuló munkám során törekedtem minél több résztvevővel spontán beszélgetést kezdeményezni, az egyes programok és projektek kapcsán pedig minden esetben az ötletgazda, programkoordinátor volt segítségemre.

Elméleti keret

Az elméleti keret felállítása során olyan fogalmi apparátus bevezetésére törekedtem, amely a kutatott szervezet sajátos működési koncepciójának, valamint környezeti tevékenységének sokrétű értelmezését teszi lehetővé.

Lényegében társadalmi kapcsolataink rendszerét interakciók révén teremtjük. A cselekvő egyének pedig különböző szinteken (egyéni, közösségi, társadalmi) vehetnek részt, vagy integrálódhatnak a társadalomba (Eriksen, 2006). Ennek például egyik megnyilvánulási formája lehet a *grassroots movements*, azaz a kisebb, spontán módon formálódó szerveződések, így a mozgalmiság egyben. Bert Klandermans (2004) az emberek mozgalmi részvételének alapvetően három okát különböztette meg: vannak, akik változtatni szeretnének a külső körülményeiken; másokat a csoporthoz való tartozás szükséglete motiválja; és vannak, akiket az önkifejezés, illetve az értelem keresése ösztönöz. Az *alulról szerveződő társadalmi mozgalmak* lakmuszpapírként tekinthetők, hiszen megjelenésükkel nem csupán reflektálnak, de felhívják a figyelmet az adott közeg állapotára (Szabó, 1993). Vagyis nem csak láttatni hivatottak társadalmi és környezeti problémákat, hanem céljuk lehet a szemléletformálás, a

---

¹ A terepmunka a PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola Néprajz – Kulturális Antropológia Doktori Programjának keretében zajlott.

nyomásgyakorlás, az ismeretátadás, vagy a sztereotípiák kulturális gyakorlatának átformálása a marginalizált társadalmi csoportok esetében, és így tovább. Mindemellett heterogén képződmények, amelyekben a sokféleségnek esszenciális szerepe van (Glied, 2016). Mellucci (1966) megfogalmazásában identitásképző és közösségépítő folyamat egyben. Ezért nem véletlen, hogy nagy népszerűségnek örvendenek napjainkban. A technológia vívmányainak, az internetnek, valamint a social médiának köszönhetően hatalmas lendületet vettek ezek a mozgalmak, és a társadalmi szolidaritás kifejezésének egyik meghatározó eszközévé is váltak. Erőforrásaikat tekintve, a folyamatos társadalmi bázisépítés mellett, jellemzően anyagi feltételei is vannak kiegyensúlyozott működésüknek. Pavluska (2003) úgy véli, a nonprofit szervezetek, a forprofithez hasonlóan, termékeket, szolgáltatásokat vagy eszméket hoznak létre, illetve továbbítanak. Tehát valamilyen magatartási válaszreakciót szeretnének kiváltani másokból, ami egyúttal a marketingtevékenységük egyik legfontosabb célkitűzése is (Kotler, 1991).

A közösségi kertek megjelenése a XIX. századra tehető az urbanizációs folyamatokra adott egyfajta válaszként, amely az ipari városok növekedésével párhuzamosan kezdett el terjedni világszerte (Lawson, 2005). A közösségi kert olyan városi, külvárosi vagy vidéki földterület, ahol emberek egy csoportja közösen kertészkedik, virágot, zöldséget vagy gyümölcsöt termeszt (Walter, 2012). A közösségi kertművelés számos előnye ismert manapság, ezek közé sorolható az alulról jövő kezdeményezések és demokratikus folyamatok támogatása, a közösségépítés, közösségi tér kialakítása, egymás elfogadásának elősegítése, együttműködések generálása, hozzájárulás a környezeti igazságossághoz, az érintett területek megszépítése és fejlesztése, egészséges élelmiszerek előállítása, tudásmegosztás, valamint szabadtéri aktivitások serkentése, ezáltal pedig az egészséges életmód támogatása.² Draper és Freedman (2010) megfogalmazásában a közösségi kertek általános célkitűzései között szerepel továbbá az élelmiszerbiztonság megerősítése, a helyi gazdasági fejlődés, a fiatalabb generációk edukációja és foglalkoztathatóságának előmozdítása, a szabad terek megóvása, a bűnmegelőzés, a kulturális hagyományok ápolása, a társas kapcsolatok építése a hasonlóan gondolkodó egyének összehozása révén, valamint egyéb közösségi kezdeményezések generálása.

Tulajdonképpen a szociális kertek is közösségi kertek, amelyek további speciális funkcióval bírnak. A mezőgazdasági tevékenységen túlmenően a sérülékeny csoportok bevonása, illetve a szemléletformálás a legfőbb kritériumai. Saját megfogalmazásuk szerint a szociális gazdaságok terápiás haszna sem elhanyagolható, továbbá csökkenthetik a társadalomból való kiilleszkedés kockázatát.³

Alapvetően az élelmezés bizonytalansága komoly problémát jelent világszerte, amely a rászorulókat, így például a hajléktalan személyek életében sokkal markánsabban van jelen. Ezért az ENSZ által megfogalmazott fenntartható fejlődési célok⁴ között kiemelt fontosságú a szegénység felszámolása és az éhezés megszüntetése is. E szempontból egy adekvát hosszú távú közösségi megoldás lehet a kertészkedés. A közösségi kertek történetüket tekintve a társadalmi és gazdasági nehézségekre adott válaszként értelmezhetők. Az Egyesült Államokban az 1890-es évek óta alkalmazzák, kezdetben munkanélküli családok megsegítésére (Mama, 2018). Lanier és munkatársai szerint (2015) – azon túlmenően, hogy hozzájárulnak az önfenntartáshoz – egyéb funkciókat is involválnak. Többek között közösségszervezést és -

² Példaként hozható fel az American Community Gardening Association: <https://www.communitygarden.org/about>.

³ Lásd a Diverzitás Alapítvány Öko Kert kezdeményezését: <https://diverzitasalapitvany.hu/oko-kert/>.

⁴ Az ENSZ 17 fenntartható fejlődési célkitűzést fogalmazott meg: <https://sdgs.un.org/goals>.

fejlesztést, az adott terület vagy szomszédság revitalizációját, közösségtudatot és identitást, mindemellett hozzájárulnak egyfajta tulajdonosi szemlélet kialakításában az érintettekben. De az edukációban, valamint a szociális szükségletek kielégítésében betöltött szerepük szintén kulcsfontosságú. Tehát elmondható, hogy olyan közösségi beavatkozási metódus, amely az empowerment (képesítés) révén valósít meg komplex fejlesztési folyamatokat.

A továbbiakban az alább bemutatásra kerülő szervezet projektjeinek egy esetpéldáján keresztül tesztek kísérletet az elmélet és gyakorlat szintézise szempontjából releváns gyakorlatok ábrázolására.

A kezdeményezés

A Budapest Bike Maffia története 2011 karácsonyán alulról jövő kezdeményezésként indult a közönnyel szemben, a társadalmi apátiából való elmozdulás érdekében. Mindez egyfajta cselekvés általi közös tanulási folyamatként, más szóval „közösség általi fejlesztési folyamatként” realizálódott (Vercseg, 2020).

A kerékpározást kedvelő, akkor még kisebb baráti társaság első akciója során körülbelül 150 adag ételt, többségében szendvicseket csomagolt össze és szállított ki az utcán élő hajléktalan személyeknek. Az alapító és ötletgazda, Havasi Zoltán, legfőbb motivációjának a társadalmon belüli szolidaritáshiányból fakadó düh érzése volt tekinthető.⁵ A szorongás feloldásának lehetőségét pedig a folyamatos kollektív humanitárius cselekedetek megvalósításában látta. Saját elmondása szerint:

„Volt egy erős 1-2 évem, amikor nagyon sokat beszéltem a hajléktalanságról, egymás meg nem értéséről, az apátiáról, arról, ami körülvesz minket. Ami most egyébként rá 10 évre sokkal súlyosabban van jelen az életünkben. Igazából maga a BBM egy véletlen folytán jött létre. Szenteste, karácsony, satöbbi. Bringások vagyunk, csináljunk valamit, segítsünk. Akkor olyan jó volt ennek az egésznek a fogadtatása, hogy azt mondtam, ezzel kell valamit kezdeni a jövőben.”⁶

Eleinte ételadományok gyűjtésével és elkészítésével foglalkozott a kezdetben mindössze néhány főből álló csapat. Az adományokat kétkeréken szállították az utcán vagy a szociális ellátás keretei között élő hajléktalan emberek számára. Ezután társadalmi bázisát illetően dinamikus bővülés, valamint innovatív tevékenységeik diverzifikációja vette kezdetét. Mára az informális csoportból formális (egyesület) szervezeti szintre emelkedett. A korábban kreatív iparban dolgozó alapító gazdag alkotóképessége tükröződik vissza a szervezet által megvalósított programok és projektek sokféleségében. Ezek jelenleg három csoportra bonthatóak, úgymint folyamatosak, időszakosak vagy akciószerűek. A szervezet honlapján⁷ részletesen bemutatásra kerülnek, ugyanakkor a különböző social média felületeken szintén transzparens módon számolnak be róluk. A tanulmány limitáltsága okán csupán ezek felsorolásra van lehetőségem, amely alól a kert program kivételt képez. Projektjeik között említendő a Vitamin Kommandó, Vitamin Kommandó Junior, +1 szendvics, Ételmentés, Másik Szoba Kávézó, BBM Farm, BBM Kertek, Nekünk a Balaton, Charity Fest, Menekültkrízis, My Budapest Photo Project, Szociális Szabadidő Park, Európai Unió Lehetőségek, Szállóige, Save

---

⁵ Havasi Zoltán 2015-ben *Anger is a gift* címmel tartott előadást a HeroiKon Nemzetközi Konferencián: <https://www.youtube.com/watch?v=GeQyITVLkj0>.

⁶ Idézet a Havasi Zoltánnal készült életútinterjúmból (2020. augusztus 25., Budapest).

⁷ <https://bikemaffia.com/>

2020, Pacsi, illetve a Csapatépítés.⁸ Mindemellett különböző akciók keretében is segítenek, például az 1000 ember vacsorája, 4000 ember vacsorája, Torkos csütörtök, Gerilla piknik, Éljenek a csajok, Százas buli, Fapad wellness és pláza, Krízis!, Megyünk, mint a bir(k)ák.⁹

A BBM kiterjedt kapcsolati hálójával és széleskörű intézményközi együttműködésekkel büszkélkedhet. A szociális szférát, vagy ahogy az alapító fogalmaz egy vele készült másik interjúban (Nyers, 2020), azt a „rozsdás anyahajót”, amit napjainkban a merev intézményi ellátás fémjelez, kreatív, figyelemfelkeltő eszközökkel igyekeznek megmozdítani. Tulajdonképpen ezeknek a komplex és szerteágazó tevékenységeknek a tükrében érthetjük meg igazán, mi is az a Bike Maffia, amit a szervezet szlogene: „radical acts of kindness” kiválóan kifejez. Ezenkívül működését jellemzi egyfajta mozgalmi repertoár, ami megjelenik a követeléseikben és célkitűzéseikben, a kommunikációjukban, a kampányaikban és a hálózatos működési törekvéseikben egyaránt. A fővárosi gyakorlat mintájára, az ország több városában (Debrecen, Pécs, Székesfehérvár, Szeged, Miskolc), valamint külföldön (Pereira) szintén kialakultak hasonló kerékpáros kezdeményezések.¹⁰

BBM Kertek¹¹

„Ez szerintem a legfontosabb, hogy hasznosnak érzik magukat, hogy attól ember egy ember, hogy valamit létre tud hozni akár itt a kertben.”¹²

A Budapest Bike Maffia 2018 óta több fővárosi hajléktalanszállón kísérleti veteményeskertet alakított ki az intézmények klientúrájával, munkavállalóival, valamint külső önkéntesek bevonásával. A rekultivációt követően létrejött zöld szigetek komplex funkciókkal rendelkeznek, szociális és pihenőkertnek egyaránt tekinthetőek. Saját megfogalmazásukban, van közöttük olyan (BMSZKI – Táblás Átmeneti Szállás), amely szociális szabadidőparkként üzemel, ahol az infrastruktúra, a kerti tevékenységek mellett, lehetőséget nyújt a rekreációra. A BBM Kertek ötletét a Serve the City¹³ nemzetközi önkéntes kezdeményezés szolgáltatta, amely egy olyan önkéntesekből álló mozgalom, akik fontosnak tartják, hogy helyi szinten, elsősorban városi környezetben valósítsanak meg a közösség szükségleteire reflektáló jó gyakorlatot. Egyfajta lokális karitatív tevékenységet végezve hoznak létre hálózatokat. Vagyis építik a társadalmi tőkét, pozitív példát mutatnak, és lehetőséget biztosítanak másoknak a részvételre. Az embereknek pedig alapvető igényük a tenni akarás, valamint a reciprocitás megteremtése. Legalábbis ezt tükrözi vissza a nemzetközi mozgalom, illetve a Budapest Bike Maffia egyre növekvő önkéntes bázisa is. Ugyanis a kezdeti koncepció értelmében egy, a fent említett Serve the City program keretében megismert farm jó példáját próbálták átültetni hazai környezetbe. Az első ilyen szociális kertet a XI. kerületi Menedékház Alapítvány Családok Átmeneti Otthonában hozták létre. Ehhez csupán önkéntesekre, a partnerszervezetre, valamint némi adományra volt szükségük a megvalósítás során. Eleinte a Budapest Bike Maffia vette fel a kapcsolatot a partnerintézményekkel telefonon vagy e-mailen keresztül, majd később már

---

⁸ Forrás: <https://bikemaffia.com/projektek/>

⁹ Forrás: <https://bikemaffia.com/akciok/>

¹⁰ Forrás: <https://bikemaffia.com/bemutakozas/kik-vagyunk/>

¹¹ A BBM Kertek bemutatása megjelent magyar nyelven a Pólusok zöld különszámában (Nyers & Glied, 2023). Itt kibővítve került közlésre.

¹² A BBM Kerteket leíró idézetek kivétel nélkül a kert koordinátorával készített interjúkból származnak.

¹³ A programról bővebben: <https://www.servethecity.net/>

automatikusan működött az egész folyamat, az intézmények maguk jelentkeztek. A szociális munkások kezdeményezése, lelkesedése és aktivitása sok esetben meghatározta a folyamat sikerét.

„Egy szociális munkással nekiálltunk vetni, gyomlálni, amit éppen kellett csinálni. Aztán jöttek a lakók, hogy elnézést, de nem tudja, hogy ...? Jöjjön, beszéljük meg. Akkor gyorsan a kezébe nyomtuk az ásót, kikapát, vagy egy csomag vetőmagot és bevontuk őket a kerti munkába. Ebből lett végül, hogy már nem csak beszélgetni jöttek oda. Például, hogy mikor kell locsolni, vagy miért rohad a paradicsom. Én sokat beszélgetek velük, meghallgatom őket. Elmondhatják azt is, amit a saját szociális munkásuknak nem tudnak elmondani. Szoktam mondani az Aszódi utcában is, hogy ami a kertben elhangzik, az ott is marad.”

A hajléktalan személyek mindennapi tevékenységeinek strukturálása, vagy annak tartós megváltoztatása különösen nehéz feladat. Alkalmoszerűen hatékonyan bevonhatók és rövid ideig motiválhatók, de élethelyzetükből eredően (például gyakori költözés, halálozás, szenvedélybetegség) sokkal rövidebb ideig tudnak felelősséget vállalni egy-egy parcelláért.

„Az elején még bensőséges volt a viszonyunk, de az évek során ez nagyon sokat változott. Egyrészt mert sokan meghaltak azokból a lakókból, akikkel mi ott találkoztunk, meg egyszerűen úgy elszivárogtak. Olyan helyekre költöztek, hogy utána már nem találkoztunk velük össze.”

Ugyanakkor a nehézségek sorában fontos megemlíteni az általuk ismert kertészeti metódusokhoz való merev ragaszkodást. A permakultúrát integráló kertekben is alkalmazott módszerek alapvetően idegenek számukra, ezért esetükben sokkal időigényesebb a szemléletformálás, többek között a talajtakarás, vagy a dombágyások alkalmazásának megértése. A következő kihívás a bevont személyek töretlen lelkesedésének a fenntartása bizonyult. Az intézmények klientúrájának bevonása szempontjából a szociális munkások szerepe kulcsfontosságú, hiszen viselkedésükkel jelentősen befolyásolhatják a csoportdinamikát.

„Elengedhetetlen, hogy legyen mindig egy olyan szociális munkás, aki úgy elviszi a vállán ezt, és akinek ez nem teher, hanem tök szívesen csinálja.”

Ezt szemléltetve, az egyik legeredményesebben működő kert a BMSZKI – Aszódi Szállás és Nappali Melegedője, ahol a BBM Kertek koordinátora is dolgozik.¹⁴ Továbbá nehézség lehet még a logisztika is, ezen belül például a nyersanyagok szállítása, vagy az önkéntes toborzás, azaz, hogy minden munkatípusra, így a nehezebb fizikai feladatokra is legyenek segítők. Végezetül szintén kihívást jelentett a közösségi tervezés elmaradása, mivel annak folyamatába szinte lehetetlen volt bevonni a szállón lakókat, a már említett egyéni élethelyzetek és az intézményen belüli fluktuáció okán. Mindemellett viszont a kertek eredményességét tükrözi, hogy a résztvevők egytől-egyig társadalmilag hasznosnak érezhették magukat, és ha rövid időre is, de javult a közérzetük, továbbá új kapcsolatok szövődtek az önkéntesek és a lakók között. Mindemellett gyarapították a tudásukat és hozzájárultak saját önellátásuk előmozdításához.

Jelenleg 4 kertjük van, amiből kettő, az Aszódi és Táblás utcai az, ahol aktívak a lakók. A Vöröskereszt Madridi úti Szállóján, valamint a Csepeli Hajléktalanszállón pedig, a korábbi

¹⁴ Videóriport: Az Aszódi úti munkásszálló lakóinak saját veteményese lett. <https://nlc.hu/otthon/20230730/munkasszallo-vetemenyes-budapest-bike-maffia-delkertes/>

terveikkel összhangban, kérés esetén vannak jelen, nyújtanak támogatást. Idén már csak palántával, illetve szükség esetén információval látják el ezeket a helyszíneket.

„Szeretnénk, ha önfenntartó módon működnének, persze mi ott leszünk a háttérben, ha kell. Most elengedjük az intézmények kezét, így már nekik kell működtetni a kertet.”

Az így felszabaduló kapacitásaikat pedig a XI. kerületi ún. „szociális farm” projektre fordítják, ami két egymás mellett lévő, összesen 2400m² telekterület, ahol a tervezési fázisok és a kialakítás pillanatnyilag párhuzamosan halad. A farm koncepcióját tekintve, illetve finansziális szempontból is sokkal komplexebb. A hangsúly a bevonni kívánt célcsoport esetében az intervenció helyett áttolódik a prevencióra és a rekreációra. Fontos szempont továbbá a farm közösségi térré alakítása. Ehhez pedig elengedhetetlen a megfelelő infrastruktúra létrehozása. Az önkéntes résztvevőkből álló csapat a BBM Kertek jóvoltából már részben adott. Van, aki elsősorban a szervezet által képviselt ügy miatt, van, aki a társaság miatt különösen elkötelezett, van, akit pedig a kert tevékenységek szeretete vonz. A távlati célkitűzések között szerepel a termények eladása, vagyis egy stabil gazdasági láb integrálása, amely révén elkezdődhet a társadalmilag felelős, rövid ellátási láncot feltételező, szolidáris gazdálkodás.

A BBM Kertek esetében a szociális ellátórendszer intézményeivel partnerségben, az ott lakók, dolgozók, önkéntesek és más szakemberek bevonásával művelik a földterületeket. Tehát olyan szektorközi együttműködésben valósul meg a projekt, amelyből minden fél kölcsönösen profitálhat. A sérülékeny csoportokkal foglalkozó intézmény szempontjából ez jelentheti a természeti környezet, valamint az épített környezet kedvező változásait. Példaként a legtöbb esetben a rossz minőségű vasúti töltésekre emlékeztető, tömörödött talaj javításával kezdődött a szociális kertek kialakításának folyamata. A piaci szektor szereplőinek támogatásával, adományok becsatornázásával – a termőföldtől a vetőmagokon át a szerszámokig, vagy éppen a magaságysokhoz szükséges raklapokig és geotextilig – vált kivitelezhetővé a legtöbb munkafolyamat. Ezután vette kezdetét a magok kiosztása, a palánták nevelése és a városi gazdálkodás, amely mikéntjéről az érintett csoportok tagjai egymás között konszenzusos megállapodásra jutottak.

Ebben a koncepcióban a szervezet célja elsősorban nem mennyiségi, hanem minőségi változás, ún. „mintakertek” kialakítása volt a fókuszban. A BBM Kertek koordinátorának elmondása szerint az ilyen kertek hatása egyértelműen pozitív. Egyrészt, mert partneri kapcsolatot alakít ki az együttműködő intézmények és munkavállalóik, valamint a bevont önkéntesek között, másrészt mert megvalósítja a szállók klientúrájának bevonását, amely talán az egyik legnagyobb kihívás a BBM Kertek esetében. A hajléktalan és rászoruló személyek mindennapi problémái különösen összetettek. A lakhatási szegénység mellett további egzisztenciális nehézségekkel küzdenek, gyakran valamilyen krízishelyzetben érintettek, és az egészségi állapotuk is leromló. Nem beszélve az őket sújtó társadalmi stigmatizációról. Ezért látványos változást a hajléktalan emberek életében elérni nehéz.

„Gyökeres változás, ami maradandó lett volna, olyan nem volt. Ilyen nagy, sorsfordító dolog senkivel sem történt, de ha ideig-óráig is azt érzik az emberek, hogy ők tudnak produktívak lenni, valami olyat tudnak felmutatni, amit a két kezükkel csináltak, és az ő munkájuk eredménye, az nagy dolog. Ezeket az embereket motiválni művészet, eleve, hogy megmoccanjanak valamiért, az nagyon nehéz. Aztán az, hogy strukturálják a szabadidejüket, amit ugye lődörgéssel, koldulással, lebzseléssel töltenek, na meg piálással. Szóval innen szép nyerni.”

Összegzés

Molnár Ágnes (2022, p. 15) szerint „az emberi tényező megértése, a társadalom működésének átlátása az, ami akár egy üzleti vállalkozást, akár egyéb, emberekkel foglalkozó szervezetet igazán hatékonyvá tehet.” A közösségi és szociális kertek vonatkozásában ez azt is jelenti, hogy a fókusz nem csak a termésen van, hanem a földet megművelő embereken és közösségeiken, akik nélkül nincs változás. Összegezve, tehát olyan alulról jövő kezdeményezésekre, innovatív megközelítésekre van szükség napjainkban, amelyek ellentmondanak a piaci logika uralta gazdaságnak. Tevékenységükkel ráirányítják a figyelmet társadalmunk problémáira. Jóllehet, ez sokak számára csupán valamiféle marginális mozgalmi gyakorlat. 2024-ben még mindig távolinak tűnik, hogy a Föld népessége ökológiai szempontból tudatosan élje a hétköznapjait. Ezért a közösségi megoldások mellett kiemelten fontos a társadalmi és környezeti igazságosság összekapcsolása, vagyis a jól(l)ét tágabb értelmezésének kiterjesztése (Woods, 2021). Ehhez viszont egyre több, a környezeti kérdésekben is jártas segítő szakemberekre van szükség.

1. ábra

A kép a BMSZKI – Aszódi Szállás és Nappali Melegedőjének egyik parcellájáról készült 2023.08.08-án

Irodalom

- Draper, C., & Freedman, D. (2010): Review and analysis of the benefits, purposes and motivations associated with community gardening in the United States. *Journal of Community Practice*, 18(4), 458–492. <https://doi.org/10.1080/10705422.2010.519682>
- Eriksen, T. H. (2006). *Kis helyek – nagy témák. Bevezetés a szociálanropológiába*. Gondolat Kiadó.
- Glied, V. (2016). *A halványtól a mélyzöldig – A globális környezetvédelmi mozgalom negyedik százada*. Publikon Kiadó.

- Klandermans, B. (2004). The demand and supply of participation. Social-psychological correlates of participation in social movements. In D. A. Snow, S. A. Soule, & H. Kriesi (Eds.), *The Blackwell Companion to Social Movements* (pp. 360–379). Blackwell.
- Kotler, P. (1991). *Marketing management. Elemzés, tervezés, végrehajtás és ellenőrzés*. Műszaki Könyvkiadó.
- Lanier, J., Schumacher, J., & Calvert, K. (2015). Cultivating community collaboration and community health through community gardens. *Journal of Community Practice*, 23(3–4), 492–507. <https://doi.org/10.1080/10705422.2015.1096316>
- Lawson, L. (2005). *City bountiful: A century of community gardening in America*. University of California Press.
- Lányi, A. (2022). Létezik-e ökológiai politika, és van-e szüksége filozófiára? *Magyar Tudomány*, 183(6), 780–788. https://mersz.hu/dokumentum/matud202206_13
- Mama, R. S. (2018). Community gardening: The nexus for community, social work and university collaboration. In L. Dominelli (Ed.), *The Routledge handbook of green social work* (pp. 182–192). Routledge.
- Mellucci, A. (1966). *Challenging codes. Collective action in the information age*. Cambridge University Press.
- Molnár, Á. (2022). Szervezeti antropológia. Tudománytörténeti áttekintés a kezdetektől napjainkig. In Á. Molnár (Ed.), *Szervezeti antropológia: Elméletek és módszerek a formális szervezetek kutatásában* (pp. 13-51). L'Harmattan Kiadó.
- Nyers, Sz. (2020). Civilek a Covid–19 járvány idején: Összefoglaló Havasi Zoltánnal, a Budapest Bike Maffia alapítójával készült interjúról. *Szociális Szemle*, 13(1), 60–65. <https://doi.org/10.15170/SocRev.2020.13.01.07>
- Nyers, Sz., & Glied, V. (2023). Előremutató közösségi megoldások a fővárosban és vidéken. *Pólusok, Zöld Különszám*, 47–64. <https://doi.org/10.15170/PSK.2023.SI.04>
- Pavluska, V. (2003). A marketing sajátos természete a nonprofit szervezetekben. *Tudásmenedzsment*, 4(2), 18–16. <https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/hfmi/tudasmenedzsment-2003-2.pdf>
- Szabó, M. (1993). *Alternatív mozgalmak Magyarországon*. Gondolat Kiadó.
- Vercseg, I. (2020). *Közösség és részvétel. A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete*. ELTE Társadalomtudományi Kar. https://tatk.elte.hu/dstore/document/1564/Vercseg_K%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9g%20%C3%A9s%20r%C3%A9szv%C3%A9tel.pdf
- Walter, P. (2013). Theorizing community gardens as pedagogical sites in the Food Movement. *Environmental Education Research*, 19(4), 521–539. <https://doi.org/10.1080/13504622.2012.709824>
- Woods, R. (2021). Szociál-ökológiai praxis a szociális munkában. In G. Fábrián, G. Hegyesi, M. B. Erdős, I. Budai, E. Héderne Berta, J. Kozma, G. Szöllősi, & K. Talyigás (Eds.), *A szociális munka elmélete és gyakorlata, 7. kötet: Tudományos gondolkodás és kutatás a szociális munkában I.* (pp. 122–145). MTA Szociológiai Tudományos Bizottság Szociális Munka Albizottság.